

Prokurátor

ANASTÁZIE KUDRNOVÁ

Bratři měli hned po základce jako kopáči a dělníci velké peníze. Emila litovali, že je chudák, musí se učit a nic z toho nemá. Jenomže Emil se rozhodl pro režii a k té potřeboval ukončené střední vzdělání. Na DAMU se nedostal. Dnes je JUDr. Emil Ščuka prokurátor a hlavně pořádk Rom.

Rom gymnazista musel být pozornost. Nebo ne?

Měl jsem štěstí na učitele. Jedině matikář mě peskoval, že na školu nepatřím. Se spolužáky jsem vycházel, s každým. Holky z osady dělalo dobře tancovat s Romem, který chodí na gymnázium. Chlubily se, že někoho takového znají. Jenomže já víc lpěl na Slovencích.

Nebvly z toho rozbroje?

S jednou dívkou jsme se, samozřejmě tajně, scházeli. Jednou jsem vystoupil z autobusu, nestačil jsem ani dojít na smluvené místo a „ujali“ se mě dva a podávali si mě půl hodiny. Nakonec jeden z nich řekl: Doufám, že ode-dneška si už nebudeš dělat zásluk na slovenské holky. Byl bratrem mé dívky.

Jak příbuzní přijali vaši ženu?

Dobře. Jsou hrdí nejen na to, že je Češka, ale hlavně, že je vzdělaná. Když si na Slovensku Rom přivedl Češku jako družku nebo manželku, celá rodina v očích okolí nesmírně stoupla v ceně. Většinou šlo o kriminálníky, příživníky. Ale oni už nemuseli mít jiné zásluky, v jejich rodině byla bílá. Když budoucí tchyně popisuje nastávající nevěstu, říká — moc černá není. A když je dívka skoro bílá, je hezká, nemusí mít ani věno. Po staletí trvá diskriminace přes barvu pleti. **Pocházíte ze Svitu, studoval jste v Brně. Proč jste nastoupil v Sokolově**

Mám velké příbuzenstvo, v Brně znám všechny Romy. Věčně by za mnou chodili, jestli bych se nemohl přimluvit nebo zamhouřit oko. Už za mých studií si pochvalovali: My se budeme mít, studuje nám prokurátor. Uvědomil jsem si, že když zůstanu v Brně, vyhodí mě z rodiny nebo z prokuratury. Stejně tak manželka, která je lékařka, chtěla tam, kde nás nikdo nezná.

Jak vás uvítali na novém místě?

Když jsem první den přišel, byli všichni v černém. Nikdo se mnou nemluvil a pak všichni najednou zmizeli. Později jsem se dozvěděl, že ten den pochovávali kolegu. Ale pak mě přijali velmi dobře. Hlavně díky jednotlivcům. Dlouho prý uvažovali, jestli mě vzít. Cikánská kriminalita na okrese je vysoká, báli se, že budou mít problémy ještě se mnou.

Jak se k vám chovají bílí klienti?

Zpočátku s nedůvěrou. U některých cítím, že je má přítomnost uráží: nejen, že mají být zavření, ale on je — považte — zavírají cikány! A semtam mi někdo řekne: Vy jste tak slušní, jako byste ani nebyl cikán!

V Sokolově si vás Romové nenašli?

Já za nimi šel sám. Po týdnu jsem založil divadlo Romem. Za tři měsíce jsme měli mít představe-

JUDr. Emil Ščuka: „V Sokolově prý dlouho uvažovali, jestli mě vzít.“

ni. Ve městě vypukl poplach, cikáni chtějí prostory, co tam asi budou dělat? Divadlo vzniklo tak, že jsem šel na dům pionýrů. Oni mě sice viděli, ale řekli si: je to cikán, ale jenom jeden, bude vést české děti, proč ne. Sepsali smlouvu a dali mi přihlášky. Já je zanesl mezi cikánata. V domě pionýrů z toho byli vedle, ale slíbili, že jeden školní rok nás přeťprpí. Premiéra byla velká a přijeli i lidi z Prahy, kteří se o cikánskou problematiku zajímají. Jeden famák o tom natočil ročníkový film. Nějaké lístky jsem rozdál i v práci. Bylo nabitó, lidi nakukovali i z ulice.

Přišli kolegové?

Seděli někde uprostřed. Před nimi a za nimi prázdná řada. Nejedna cikánská „firma“ je totiž velmi dobře zná. Když viděli tolik kriminalistů a prokurátorů pohromadě, vyčkávali, co se chystá. Ještě hezčí byl okamžik, kdy na jevišti hrdina vztyčí sekýru a nabádá svého bratra, aby pomstil mrtvého otce. Romové velmi prožívají děj, vstávají, skandují. Kolegové řeči nerozuměli, viděli jen sekýru a ohlušující ryk. Nebylo je pry ani vidět, jak se krčili.

Takže Romové k vám chodili jako k svému?

Musel jsem v divadle zavést pravidlo, že nebereme ty, kteří byli soudně trestáni.

To je diskriminace!

Přišel ke mně padesátiletý tatík a říká: já mám taky zájem, celý život jsem o divadle snil. A já duše důvěřivá jsem ho vzal. Tři měsíce nacvičujeme a pak v práci otevřu spis a zjistím, že ta láska k prknům vytrýsla ryze účelově. Když vás takhle podvedou vícekrát, naštvete se.

Bílí jste mezi sebe nebrali?

Přihlásili se tři. Nesmírně obětavě doktorka farmacie a starší paní z kulturního střediska. Moc nám pomáhaly. A jeden kluk. Ale někteří se hlásili z vypočítavosti, protože jsme začali mít úspěchy, jezdili do Prahy, hráli v Kleinově Radikálním řezu. Každou chvíli za námi někdo přijel.

Začali jste dokonce vydávat objemný časopis, proč jste se přestěhoval do Prahy?

Za šest let jsem se v Sokolově znal s každým a každý znal mě. Věděl jsem, že kvůli tomu budu muset jednou zase odejít. Nemohl bych dobře dělat divadlo a prokuraturu. Kluci jdou na vojnu nebo do vězení, holky se brzy vdávají. Soubor se rychle obměňoval, prošlo jím na dvě stě lidí. Vynásobte je krát deset příbuzenstvem a vychází z toho, že každý druhý Rom ve městě je spřízněný s divadlem. A holka na jevišti na vaši adresu začne říkat: To je ten, co zavřel mého tátu.

Kde se cítíte mezi svými?

Tam, kde něco dělám. A když je to divadlo a s Romy a daří se, je to úplně to nejlepší. Letos na Strážnici jsem měl velikou radost. Po roce příprav se povedlo ukázat, že Romové něco dokážou, že mohou být oceněni.

Prísloví praví, že Rom, který se stane pánem, je horší než Gád-ža. Jaký mají Romové vztah ke svým intelektuálům?

Intelektuála Romové berou jen tehdy, když vidí, že jim v jejich problémech může pomoci a nestydí se za to, že je Rom. Ve většině případů Rom na vysoké škole otočí a prohlásí: Já Rom nejsem. Jinak by se úroveň Romů dávno musela zvednout.

Z jakého důvodu popírají svůi původ?

Těžce vystudovali. Nechtějí mít problémy. Předpokládají, že je kolektiv bude líp brát, když zpřetrhají své svazky. A pak, stydí se. Vždyť každý druhý případ v Majáku nebo černé kronice je „cikánský“.

Čím to, že vy se nestydíte?

Potkal jsem paní Hübschmannovou.

Prosim?

Ona se třicet let zabývá romskou otázkou a umí přesvědčit. Já už v prvním ročníku dělal svočku o Romech, sbíral jsem materiály a viděl jsem, jak špatně na tom Romové jsou. Buď vlastní vinou nebo vinou společnosti. Už výběr tématu je veřejně prohlášení, že jsem cikán. Kromě toho, že je to na mně vidět. A pokud ve mně byla pochybnost, jestli jsou Romové dobří a má cenu pro ně dělat právě paní Hübschmannová mě přesvědčila, že jim musíme pomoci. A že to v první řadě musejí dělat právě romští intelektuálové.

V diplomce jste napsal, že vznik Svazu Romu byl možná předčasný. Nyní by už nebyl?

Dnes jsou pro jeho vznik rozhodně lepší podmínky než v osmašedesátém roce. Za tu dobu vyrostla celá nová generace, je víc Romů, kteří ukončili střední a vysoké školy.

Ale většina z nich se k Romům nehlásí!

Jakmile by byl svaz nebo jiná platforma, obrátili by. Protože by viděli, že je to uznané státem. Problémy jsou rok od roku palčivější. Romů je pět set tisíc a polo-

vina z nich je negramotná. Musí se to řešit jako politický, ne administrativní problém.

Chcete říci, že komise pracující při NV je administrativní řešení?

V jedné jsem v Sokolově pracoval. Jsou v ní zástupci jednotlivých složek Národní fronty. Svaz žen, Svazarm, školství, odbor pracovníků sil atd. Ti všichni kromě cikánské otázky mají své povolání, v něm problémů nad hlavu. Jednou za dva měsíce se sejdou jen proto, aby přečetli údaje. Kolik je nezaměstnaných, Svazarm hlásí, že udělali jedno branné odpoledne, SSM nic, protože cikáni v něm nejsou a svaz o ně nemá velký zájem. Pouze se konstatuje situace, ale neřeší se nic. Jenomže jako všichni ostatní i komise potřebuje vykazovat činnost. Proto píši, jak se to všechno řeší. V čele sedí funkcionářka ONV, která je předsedkyní dalších šesti komisí. Copak může mít čas něco řešit? Cikán v komisí není ani jeden, jakou to pak může v Romech budit důvěru.

A co vy?

Byl jsem tam za prokuraturu. Abych přečetl údaje o kriminalitě.

Když jsem použila slova cikán, opravil jste mě. Sám ale výrazy Cikán a Rom střídáte. Takže vám slovo Cikán nevdává?

Pokud říkám své názory, mluvím o Romech. Když tlumočím mínění jiných, používám slova Cikáni. Cikán je nadávka. Slovník jazyka českého pod heslem Cikán uvádí: příslušník potulného národa, symbol lživosti, zlodějskosti, toulavosti, přeneseně taškář, lhář, podvodník. Proč nerespektovat, jak si Romové říkají na celém světě?